

ТЕМАТСКИ ФОКУС: Млади на тржишту рада у Републици Србији

Омладином или младима у Србији сматрају се лица од навршених 15 до навршених 30 година живота¹, имајући у виду да су глобалне друштвене промене довеле до феномена „продужене младости” која подразумева дужи период процеса образовања, каснији улазак на тржиште рада, као и касније заснивање брака и родитељства. Млади у Србији чине 18,4% укупне популације (1.322.021 младих), према Попису становништва из 2011. године, а истраживања показују да ће у наредних 30 година број младих опадати услед процеса демографског старења и емиграције² којој су млади склонији у односу на старије становништво³. Због тога је неопходан дијалог и делотворна координација између различитих ресора и сектора, јер ниједна институција не може сама да реши проблем незапослености младих. Важно је учешће социјалних партнера и омладинских организација, као и континуирано праћење ефеката политика за запошљавање младих.

Млади у Србији су били веома погођени последицама светске економске кризе из 2008. године када је стопа незапослености младих порасла са 32,6% у 2008. години на 49,4% у 2013. години⁴. Током последње четири године, основни показатељи тржишта рада бележе позитивне помаке за све категорије становништва, па тако и за младе. У периоду 2014-2017. године стопа активности младих порасла је за 1,8 процентних поена, а стопа запослености за 6,2 процентна поена. Значајно смањење је забележила стопа незапослености од 10,6 процентних поена. **И поред позитивних помака, стопа незапослености младих двоструко је виша од стопе незапослености њихових вршњака у ЕУ-28, док је стопа запослености младих у Србији значајно мања од стопе запослености младих у ЕУ-28.**⁵

Табела 1. Показатељи тржишта рада за младе (15-29⁶), Република Србија

		2014.	2015.	2016.	2017.	2017/2014. у п.п.
1.	Стопа активности	45,8	46,1	47,2	47,6	1,8
	Мушкарци	52,2	52,0	53,0	53,6	1,4
	Жене	39,1	39,9	41,0	41,2	2,1
2.	Стопа запослености	28,7	30,2	33,1	34,9	6,2
	Мушкарци	33,4	35,2	38,4	40,3	6,9
	Жене	23,8	25,0	27,5	29,1	5,3
3.	Родни јаз запослености, у пп	9,6	10,2	10,9	11,2	1,6
4.	Стопа неформалне запослености	24,9	26,4	26,3	21,9	-3,0
	Мушкарци	28,4	30,5	29,7	25,1	-3,3
	Жене	19,7	20,3	21,5	17,4	-2,3
5.	Стопа незапослености	37,3	34,5	29,8	26,7	-10,6
	Мушкарци	35,9	32,4	27,5	24,8	-11,1

¹ Закон о младима („Службени гласник РС“, број 50/11).

² Србија има и високу стопу иселјавања од 13,6%, а главна дестинација (72,3%) је и након 2002. године била Европа. Издвајају се три главна разлога одласка младих из земље: рад у иностранству, боравак као члан породице лица који ради у иностранству и лица која студирају у иностранству, а чланови породице су им у земљи.

³ Према Попису становништва из 2011. године, 22,6% миграната су старости 0-19 година, а 38,3% су старости 20-39 година. У структури сталног становништва, 19,8% припада старосној групи 0-19 година, а 26,6% припада старосној групи 20-39 година. (Извор: „Миграције и развој у Србији“, Мирјана Рашевић, 2016. година.)

⁴ Због промене методологије АРС, податке закључно са 2013. годином није могуће упоређивати са подацима од 2014. године.

⁵ Подаци ЕУРОСТАТ за 2017. годину, за становништво 15-29 година старости: стопа незапослености - 13,2%; стопа запослености - 49,2%; стопа активности - 56,7%; стопа неактивности - 43,3%.

⁶ Статистичка категорија 15-29 година старости обухвата лица од навршених 15 година до 29 година и 364 дана, што је у складу са дефиницијом из Закона о младима.

	<i>Жене</i>	39,2	37,4	32,8	29,3	-9,9
6.	Стопа дугорочне незапослености (12 месеци +)	21,1	18,9	16,7	13,1	-8,0
	<i>Мушкарци</i>	21,0	17,8	16,3	12,9	-8,1
	<i>Жене</i>	21,2	20,4	17,2	13,4	-7,8
7.	Стопа веома дуге незапослености (24 месеца +)	10,0	9,8	9,0	6,9	-3,1
	<i>Мушкарци</i>	10,1	9,6	8,9	7,2	-2,9
	<i>Жене</i>	9,8	10,1	9,3	6,5	-3,3
8.	Стопа неактивности	54,2	53,9	52,8	52,4	-1,8
	<i>Мушкарци</i>	47,8	48,0	47,0	46,4	-1,4
	<i>Жене</i>	60,9	60,1	59,0	58,8	-2,1

Извор: АРС, РЗС

Стопе дугорочне и веома дуге незапослености младих такође су смањене у односу на 2014. годину. Стопа дугорочне незапослености смањена је за 8,0 процентних поена, док је стопа веома дуге незапослености смањена за 3,1 процентни поен. Упркос опоравку, ове стопе показују **прави ефекат кризе и утицај на будућа примања младих (ефекат „ожиљка”)**⁷. Стопа неформалне запослености младих смањена је у односу на 2014. годину за 3,0 процентна поена и 2017. године износи 21,9%. Иако подаци показују значајно смањење стопе неформалне запослености младих, посебно у односу на 2015. и 2016. годину, они такође показују да **петина запослених младих ради у неформалној економији без основне правне заштите** коју обезбеђује уговор о раду/радном ангажовању.

Посматрано према полу, премда основни показатељи тржишта рада за 2017. годину – стопе активности, запослености и незапослености указују на **побољшање положаја младих жена на тржишту рада** у односу на 2014. годину, ипак **није смањен јаз у односу на положај младих мушкараца**. Штавише, повећана је разлика у стопама незапослености младих жена и мушкараца за 1,2 процентна поена, а повећан је и родни јаз запослености који представља разлику у учешћу запослености мушкараца и жена и то за 1,6 процентних поена у односу на 2014. годину. Смањење стопе неформалне запослености такође су више осетили млади мушкарци – смањење за 3,3 процентна поена, него младе жене, код којих се ова стопа смањила за 2,3 процентна поена. Позитивни помаци се виде у благом приближавању стопе активности жена стопи активности мушкараца, као последици већег пораста стопе активности младих жена.

Подаци о запосленима према **професионалном статусу** показују да је унутар категорије запослених младих дошло до повећања учешћа запослених за плату и смањења учешћа помажућих чланова домаћинства у укупном броју запослених младих, гледано у односу на 2014. годину. Ова прерасподела представља позитиван помак у смислу повећања квалитете запослености, јер помажући чланови домаћинства раде у својим породицама, за тај рад не примају зараду и представљају изразито несигуран вид запослености.

Међутим, овај **позитивни тренд осетили су само млади мушкарци, али не и њихове вршњакиње**. Посматрајући учешће младих жена у појединим категоријама запослених према професионалном статусу, види се супротан тренд. Повећање учешћа запослених младих жена у категорији помажућих чланова домаћинства и смањење њиховог учешћа у категорији запослених за плату и samozапослених, указује на погоршање њиховог положаја, посматрано из перспективе квалитете и сигурности посла.

⁷ Gregg, P. and Tominey, E. (2005) „The wage scar from male youth unemployment”. Labour EconoMICS, 12(4), pp. 487-509

Табела 2. Запослени млади (15-29) према професионалном статусу

		2014.	2015.	2016.	2017.	2017/2014 у п.п.
1.	Запослени за плату, у %	76,0	78,1	78,9	81,3	5,3
	<i>Жене</i>	44,3	44,2	42,9	43,7	-0,6
2.	Самозапослени, у %	13,3	10,6	10,4	11,9	-1,4
	<i>Жене</i>	23,6	25,6	27,7	22,6	-1,0
3.	Помажући чланови домаћинства, у %	10,7	11,3	10,7	6,9	-3,8
	<i>Жене</i>	32,6	26,8	34,5	35,6	3,0

Извор: АРС, РЗС

Кад је у питању **самозапосленост младих**, смањење и онако малог учешћа самозапослених лица у укупном броју запослених младих, показује да је потребно додатно подстицати предузетништво младих, а посебно у смислу уклањања баријера у процесу покретања посла. Интерес за предузетништво код младих постоји: око 40% испитаника потврдно је одговорило на питање „Да ли бисте желели да отпочнете самостални посао?“.⁸ **Резултати наведених истраживања показују потребу за системским приступом у пружању подршке младим потенцијалним предузетницима.**⁹

Анализа мера субвенционисаног запошљавања бавила се учешћем младих до 30 година у мери субвенција за самозапошљавање, коју је НСЗ реализовала током 2014. године¹⁰. Млади корисници субвенција за самозапошљавање су успешнији у одрживости покренутих делатности у односу на укупан број корисника субвенције и то за 6 процентних поена: одрживост покренутих делатности износи 64,1% код младих корисника субвенција, односно 58,1% код укупног броја корисника субвенција¹¹. Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је у НАПЗ за 2017. годину младима до 30 година старости дало приоритет приликом одобравања субвенције за самозапошљавање.¹²

Они млади који према професионалном статусу припадају категорији запослених за плату, а налазе се у формалном запослењу, са послодавцима потписују уговор о раду на неодређено или одређено време или уговор о раду ван радног односа, односно, радном ангажовању (привремени и повремени послови, уговор о делу...) ¹³. Приметан је **негативан тренд смањења учешћа запослених младих са уговором на неодређено време у 2017. години за 4,5 процентних поена у односу на 2014. годину** (са 57,4% у 2014. на 52,9% у 2017. години). У истом периоду, порасло је учешће младих са уговором на одређено време за 5,8 процентних поена (са 35,2% у 2014. на 41,0% у 2017. години). Учешће младих са уговорима о радном ангажовању смањило се за 1,4 процентна поена (са 7,5% у 2014. на 6,1% у 2017. години).

Подаци о полној структури запослених младих према врстама уговора показују пораст учешћа младих мушкараца од 1,5 процентних поена и **пропорционално смањење учешћа младих жена**

⁸ Истраживање о положају и потребама младих Министарства омладине и спорта, за 2014, 2015. и 2016. годину, <http://www.mos.gov.rs/dokumenta/omladina/istrzivanja>

⁹ 2016. година је прогласена за „Годину предузетништва“ <http://privreda.gov.rs/program-decenija-preduzetnistva/>

¹⁰ Мера активне политике запошљавања спроведена на основу Националног акционог плана запошљавања за 2014. годину. Ова мера подразумева додељивање субвенције незапосленом лицу у једнократном износу ради покретања властитог посла. Резултати су показали да је њихово учешће у мери мање од њиховог учешћа у укупном броју незапослених на евиденцији НСЗ.

¹¹ Методолошка напомена: анализа је обухватила кориснике који су субвенцију остварили током 2014. године, уговорна обавеза је трајала 12 месеци, а провера да ли су и даље активни извршена је почетком јула 2017. године.

¹² Резултат је повећано учешће младих у овој мери АПЗ на 26%, док је просечно учешће младих у регистрованој незапослености током 2017. године износило 23%. Извор: Извештај о раду НСЗ за период јануар – децембар 2017. године.

¹³ Закон о раду („Службени гласник РС“, број 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014 и 13/2017 – одлука УС). Уговор на одређено време и уговори о радном ангажовању су временски ограничени и потписују се у ситуацијама које су прописане законом. Уговор на неодређено време не утврђује време на које се закључује и као такав представља најпожељнији облик запослења посебно за младу особу којој је сигурност посла неопходна за стварање породице и планирање живота (нпр. решавање стамбеног питања и одвајање од родитеља).

у укупном броју запослених са уговором на неодређено време. До још наглашеније промене полне структуре дошло је код уговора о радном ангажовању, где је учешће мушкараца повећано за 4,7 процентни поена, на рачун смањења учешћа младих жена.

Табела 3. Запослени млади (15-29) према врсти уговора

		2014.	2015.	2016.	2017.	2017/2014 у п.п.
1.	Уговор на неодређено време, у %	57,4	53,2	49,3	52,9	-4,5
	<i>Мушкарци</i>	54,8	55,0	56,0	56,3	1,5
	<i>Жене</i>	45,2	45,0	44,0	43,7	-1,5
2.	Уговор на одређено време, у %	35,2	38,0	41,7	41,0	5,8
	<i>Мушкарци</i>	54,7	54,2	54,8	54,1	-0,6
	<i>Жене</i>	45,3	45,8	45,2	45,9	0,6
3.	Уговори о радном ангажовању, у %	7,5	8,8	9,0	6,1	-1,4
	<i>Мушкарци</i>	66,8	68,0	73,5	71,5	4,7
	<i>Жене</i>	33,1	32,0	26,5	28,5	-4,6

Извор: АРС, РЗС

Да младима у Србији није лако да дођу до стабилног запослења, показују и резултати анкете о транзицији од школе до посла, према којима су младој особи у просеку потребне две године (23,4 месеца) од дипломирања до добијања првог запослења које је или стабилно или задовољавајуће.¹⁴

*NEET*¹⁵ стопа износи 21,7% на крају 2017. године, што представља **смањење за 3,6 процентних поена** у односу на 2014. годину. Смањење укупног броја младих *NEET* у 2017. години за око 67.700 лица или 21,0% у односу на 2014. годину, делом је последица смањења популације 15–29 година (за 7,9%), али је и резултат укупног побољшања положаја младих на тржишти рада у посматраном периоду. У односу на 2014. годину, *NEET* стопа младих мушкараца смањила се у 2017. години за 3,8 процентних поена и износи 19,9%, док се *NEET* стопа младих жена смањила за 3,3 процентна поена и износи 23,7%.

Табела 4: Млади (15-29) који нису запослени, нити су у образовању или обуци

		2014.	2015.	2016.	2017.	2017/2014 у %
1.	Укупно – млади	1.273.207	1.235.068	1.197.189	1.172.313	-7,9
2.	Активно становништво - млади	583.032	569.433	564.707	557.749	-4,3
2.1.	Запослена лица	365.699	373.167	396.629	408.856	11,8
2.2.	Незапослена лица	217.333	196.266	168.077	148.893	-31,5
2.2.1.	<i>Обухваћени процесом образовања или обуке</i>	25.075	24.108	20.958	17.422	-30,5
2.2.2.	<i>Нису били у процесу образовања или обуке</i>	192.258	172.158	147.119	131.471	-31,6
3	Неактивно становништво – млади	690.175	665.634	632.482	614.564	-11,0
3.1.	<i>Обухваћени процесом образовања или обуке</i>	560.221	535.232	512.038	491.501	-12,3
3.2.	<i>Нису били у процесу образовања или обуке</i>	129.954	130.403	120.443	123.063	-5,3

¹⁴ „Транзиција младих жена и мушкараца на тржишту рада Републике Србије“, Драгана Марјановић, МОР, јун 2016. године.

¹⁵ *NEET* - Енг. *NEET*, not in employment, education or training. Представља учешће младих 15–29 који нису запослени, нити су обухваћени процесом образовања или обуке у укупном броју младих 15-29.

4.	<i>NEET</i> (укупно 2.2.2 + 3.2)	322.212	302.561	267.562	254.534	-21,0
5.	Учешће у укупном броју младих	25,3%	24,5%	22,3%	21,7%	-3,6 п.п.

Извор: АРС, РЗС

У *NEET* категорију улазе лица која нису запослена, нити су обухваћена процесом образовања или обуке, а која могу припадати активном становништву, ако траже посао (незапослени, под 2.2.2 у горњој табели) или неактивном становништву, ако не траже посао (под 3.2 у горњој табели). Када се посматра структура младих *NEET* кроз учешће активних и неактивних у укупном броју *NEET* (табела 5. *Структура категорије NEET*), примећује се повећање учешћа неактивних младих, који не траже посао и не налазе се у процесу образовања или обуке за 8,0 процентних поена у 2017. години у односу на 2014. годину. Наиме, у оквиру смањења укупног броја младих *NEET* у 2017. години, посматрано у односу на 2014. годину, знатно се више смањило број оних из активног дела ове категорије (незапослени) и то за 31,6% у односу на број неактивних младих који се смањило за 5,3% у 2017. години. Овај тренд у складу је са порастом броја запослених младих од 11,8% и указује да су млади који траже посао имали могућност и да га пронађу, независно од тога што се нису додатно образовали или обучавали током процеса тражења посла.

Такође, будући да се млади који траже посао у знатном броју обраћају институцијама система за подршку, ово је и показатељ потребе за интензивним и свеобухватнијим радом са младима¹⁶. Са друге стране, знатно мање смањење броја неактивних младих из категорије *NEET*, показатељ је потребе да систем осмисли нови приступ у циљу допирања до младих који су пасивни, немотивисани и који се сами не обраћају институцијама.

Посматрано према полу, структура младих *NEET* је неповољнија код жена, код којих је учешће неактивних у укупном броју младих жена из *NEET* категорије 56,1%, а активних, односно, незапослених које нису укључене у процес образовања и обуке 43,9%. У односу на 2014. годину, учешће неактивних је порасло за 5,0 процентних поена, док се учешће активних пропорционално смањило. Иако је структура младих *NEET* мушкараца повољнија у односу структуру младих жена из ове групе (јер је у 2017. годину учешће неактивних у укупном броју младих мушкараца из *NEET* категорије 39,6%, а активних 60,4%), посматрано у односу на 2014. годину, дошло је до повећања учешћа неактивних за чак 11,0 процентних поена и пропорционалног смањења учешћа активних младих мушкараца из *NEET* категорије. Допирање до младих неактивних припадника из *NEET* категорије, представљаће велики изазов институцијама у наредном периоду, а то је један од главних циљева европске Гаранције за младе.

Табела 5: Структура категорије *NEET* (нису запослени, нити у образовању или обуци), 15–29 година старости

	2014.		2015.		2016.		2017.		2017/2014. п.п.
	Млади 15 - 29	Учешће у <i>NEET</i>	Млади 15 - 29	Учешће у <i>NEET</i>	Млади 15 - 29	Учешће у <i>NEET</i>	Млади 15 - 29	Учешће у <i>NEET</i>	
Активни – незапослени, нису били у процесу образовања или обуке	192.258	59,7%	172.158	56,9%	147.119	55,0%	131.471	51,7%	-8,0
<i>Жене</i>	81.875	48,9%	77.707	49,6%	67.676	47,4%	59.255	43,9%	-5,0
<i>Мушкарци</i>	110.383	71,4%	94.451	64,8%	79.443	63,7%	72.216	60,4%	-11,0
Неактивни, нису били у процесу образовања или обуке	129.954	40,3%	130.403	43,1%	120.443	45,0%	123.063	48,3%	8,0
<i>Жене</i>	85.715	51,1%	79.040	50,4%	75.114	52,6%	75.630	56,1%	5,0
<i>Мушкарци</i>	44.239	28,6%	51.363	35,2%	45.329	36,3%	47.433	39,6%	11,0

¹⁶ у посматраном периоду, учешће незапослених младих који нису пријављени на евиденцију Националне службе за запошљавање је испод 30%,

<i>NEET</i> укупно	322.212	100,0%	302.561	100,0%	267.562	100,0%	254.534	100,0%	
<i>Жене</i>	167.590	100,0%	156.747	100,0%	142.790	100,0%	134.885	100,0%	
<i>Мушкарци</i>	154.622	100,0%	145.814	100,0%	124.772	100,0%	119.649	100,0%	

Извор: АРС, РЗС

Подаци о **регистрованој незапослености** коју прати НСЗ показују да је у 2017. години у односу на 2014. годину дошло до смањења укупног броја незапослених лица за 16,6%, док се број незапослених младих смањило за 29,5%. Број незапослених младих жена смањен је за 27,3%. Такође се смањило учешће младих у укупном броју незапослених за 4,1 процентни поену 2017. години. **Учешће дугорочно незапослених младих који посао траже дуже од 12 месеци у укупном броју незапослених младих, смањило се у 2017. години за 2,4 процентна поена** као и код младих жена. Ипак, и даље више од половине укупног броја младих на евиденцији НСЗ посао тражи дуже од годину дана. Иако је број младих на евиденцији незапослених лица значајно смањен, учешће младих у запошљавању са евиденције незапослених лица остало на високом нивоу од 35,5% у 2017. години, значајно вишем од учешћа младих у укупном броју незапослених лица (22,4%) на крају 2017. године.

Табела 6: Подаци из евиденције незапослених лица НСЗ, у периоду 2014-2017. година

	2014.	2017.	2017/2014
Незапослени на евиденцији			
Укупно	741.905	618.826	-16,6%
Млади 15-29	196.259	138.391	-29,5%
<i>Жене 15-29</i>	99.326	72.247	-27,3%
Учешће младих у укупном броју незапослених	26,5%	22,4%	- 4,1 п.п.
Дугорочна незапосленост			
Учешће дугорочно незапослених у укупном броју незапослених	68,3%	69,2%	0,9 п.п.
Млади 15-29	54,0%	51,6%	-2,4 п.п.
<i>Жене 15-29</i>	55,2%	52,4%	-2,8 п.п.
Запошљавање са евиденције			
Укупно случајева запошљавања са евиденције НСЗ	232.280	268.497	15,6%
Млади 15-29	91.284	95.230	4,3%
<i>Жене 15-29</i>	47.370	47.291	-0,2%
Учешће младих у запошљавању са евиденције НСЗ	39,3%	35,5%	-3,8 п.п.

Извор: НСЗ

Анализа „Процена јавних расхода из буџета Републике Србије утрошених у периоду 2013-2015. године на политике усмерене ка повећању запошљивости и запошљавање младих“¹⁷ је показала да је у наведеном периоду из буџета утрошено преко 2,5 милијарди динара на програме и мере намењене повећању запошљивости и запошљавању младих¹⁸. Анализа је показала да је од укупног износа утрошених средстава, 80% средства утрошено за **мере АПЗ које реализује НСЗ** и то за директно спровођење мера, без административно-оперативних трошкова. У односу на укупна средства за мере АПЗ које је у извештајном периоду реализовала НСЗ (4,5 милијарди динара), 45% је утрошено за укључивање младих у мере АПЗ. Услуге НСЗ (процена запошљивости и саветовање за запошљавање, услуге за развој предузетништва) користило је око 235 хиљада младих просечно годишње (што је око 35% од просечног броја лица која су користила услуге), док је у мере АПЗ (активно тражење посла, додатно образовање и обуке, субвенције за запошљавање, јавни радови, подстицање запошљавања особа са инвалидитетом) укључено нешто мање од 155 хиљада младих у периоду 2013-2015. године или 41% од укупног

¹⁷<http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/rs/o-nama/inicijativa-za-zaposljavanje-mladih/polozaj-mladih-na-trzistu-rada/>

¹⁸ Поред финансијских средстава за запошљавање младих укључивањем у мере активне политике запошљавања које су у надлежности МРЗБСП и НСЗ, анализом су обухваћена и финансијска средства намењена за спровођење других релевантних програма и пројеката који су циљано намењени запошљавању младих, а које спроводи МОС.

броја лица укључених у мере. Учешће младих који су користили услуге НСЗ, односно који су били укључени у мере АПЗ, веће је од учешћа незапослених младих у укупном броју незапослених на евиденцији НСЗ у посматраном временском периоду (25-27%¹⁹), што је показатељ приоритета који се младима, као једној од категорија теже запошљивих лица, даје у оквиру политике запошљавања. За финансирање и суфинансирање програма и пројеката од јавног интереса у областима **омладинског сектора** које спроводе удружења младих, удружења за младе и њихови савези, локалне самоуправе (које имају основане канцеларије за младе) и установе, научноистраживачки институти, у периоду 2014–2015. године, утрошено је око 119 милиона динара или 4,5% од укупно утрошених средстава. У наведене пројекте је било укључено око 7.700 младих лица. Од укупно утрошених средстава, 84% је утрошено за директно финансирање програма и мера, а 16% за административне и оперативне трошкове министарства и институција које реализују мере.

Подаци о структури младих на евиденцији НСЗ према нивоу образовања, показују да је **порасло учешће младих који су неквалификовани или са ниским квалификацијама** за 1,8 процентних поена, док је учешће високообразованих младих порасло незнатно. Пораст учешћа наведене две категорије незапослених младих десило се на рачун смањења учешћа младих са средњим нивоом образовања за 2,3 процентна поена. У образовној структури незапослених младих жена такође је порасло учешће оних које су неквалификоване и нискоквалификоване – за 1,4 процентна поена.

Табела 7: Структура младих на евиденцији НСЗ према нивоу образовања

Незапослени на евиденцији	2014.				2017.				2017/2014 п.п.	
	Укупно	Учешће	Жене	Учешће	Укупно	Учешће	Жене	Учешће	Укупно	Жене
Неквал. и нискоквал.	37.597	19,1%	18.750	18,9%	28.924	20,9%	14.641	20,3%	1,8	1,4
Средње образовање	115.171	58,7%	51.742	52,1%	78.102	56,4%	36.621	50,7%	-2,3	-1,4
Високо образовање (трогодишње, четворогод, старе више школе)	43.491	22,2%	28.834	29,0%	31.365	22,7%	20.985	29,0%	0,5	0,0
Укупно	196.259	100,0%	99.326	100,0%	138.391	100,0%	72.247	100,00		

Приликом планирања активности пружања подршке младима у наредном периоду, требало би имати у виду податке да у 2017. години 28,9% незапослених младих није било пријављено на евиденцију незапослених лица НСЗ и да се у односу на 2014. годину то учешће повећало за 2,5 процентних поена. Иако посао може активно да се тражи и без подршке јавне службе за запошљавање, нпр. преко агенција за запошљавање, а такође и самостално, **институционална подршка је важна за младе из категорија теже запошљивих и вишеструко рањивих лица**. Могућа последица губитка подршке у тражењу посла може да буде и прелазак младих из *NEET* категорије активних лица, који траже посао, у категорију неактивних, који посао не траже и нису спремни да раде.

НСЗ је у претходном периоду (2014–2016. година), реализовала ЕУ пројекат „Помоћ теже запошљивим групама“ (ИПА 2012 директни грант) у оквиру којег је пилотирана нова услуга „каравани за запошљавање“ која представља зачетак тзв. „outreach²⁰ активности“ у систему запошљавања у Србији, а чији је циљ да се дође до припадника најрањивијих категорија незапослених лица. Узимајући у обзир претходно наведене податке о повећању учешћа неактивних младих у структури укупног *NEET* показатеља и повећање учешћа незапослених који нису пријављени на евиденцију НСЗ, „каравани за запошљавање“, као и друге активности

¹⁹ Учешће незапослених младих у укупном броју незапослених на евиденцији НСЗ је износило по годинама: 2013 – 27,3%, 2014 – 26,6% и 2015 – 25,6%.

²⁰ Outreach – енгл. досезати, допирати.

којима би систем направио искорак ка младима, треба да постану саставни део политике запошљавања и редовна активност НСЗ.

Закључци и препоруке

Ако се усмеримо на решавање проблема незапослености младих односно њиховог положаја на тржишту рада у Србији, правци и активности које би требало подржати у наредном периоду су следећи:

- **приоритизација рањивих категорија младих** треба да буде праћена одговарајућом алокацијом финансијских средстава, као и јачањем институционалних капацитета у смислу спровођења и праћења ефеката мера. Посебно обратити пажњу на положај младих жена на тржишту рада, младих који су неквалификовани и са ниским квалификацијама, као и младих који посао траже дуже од 12 месеци.
- **радити на увођењу нових мера outreach-а, као и других приступа у раду институција** одговорних за запошљавање и образовање који би омогућили допирате до оних младих који су обесхрабрани и пасивизирани у потрази за послом.
- унапредити оквир јавних политика и прилагодити га потребама младих, а у циљу **формализације сваког облика рада који млада особа предузима** (нпр. развити концепт студентских послова са ограниченим бројем радних сати у недељи²¹, унапредити правни и квалитативни оквир за уређење радних пракси²² и др).
- изменити оквир јавних политика у области запошљавања младих **са циљем унапређења мера за теже запошљиве категорије младих** (нпр. увођење радне праксе за особе са инвалидитетом као посебне мере у оквиру НАПЗ).
- **изменити регулаторни оквир који би филијалама НСЗ** омогућио веће учешће у подршци локалним програмима за запошљавање младих.
- **веће укључивање представника младих у локалне савете за запошљавање** како би се унапредио процес израде и праћења програма за запошљавање младих.
- **изградити функционалне механизме подршке за спровођење програма запошљавања младих** који стимулишу међусекторску сарадњу, широк консултативни процес, подршку иновацијама у домену запошљавања младих, континуирано праћење резултата и остварених ефеката као и редизигнирање мера сходно наученим лекцијама.
- посебан акценат ставити на **самозапошљавање младих** кроз јачање система подршке за предузетништво које укључује већа финансијска улагања за покретање сопственог бизниса, пореске олакшице у прве две године пословања, континуирану саветодавну и менторску подршку младима у почетној фази предузетништва.
- **промоција добрих примера праксе** запошљавања и запошљивости младих са посебним акцентом на теже запошљиве категорије младих.

²¹ „Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике у процесу приступања Европској унији“, усвојен 31. маја 2016. године

²² „Унапређење правног оквира за уређење радних пракси у Републици Србији“, СИПРУ и БОШ: http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2017/04/Unapredjenje_pravnog_okvira_za_uredjenje_radnih_praksi_u_Republici_Srbiji.pdf